

6

Entrevista
a Jonas
Jonasson

10

Novel·la
Alzamora,
premi Sant
Jordi

14

Art
Mirar i
sentir una
obra

+

3 **Sam Abrams**
Tots els
poemes de
Philip Larkin

4 **Isidre Grau**
'Tornant a l'art
de l'entrevista'

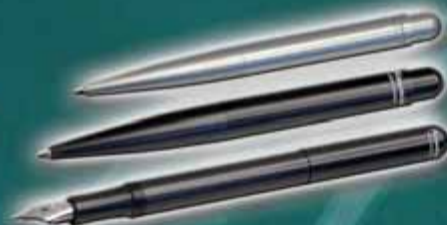
16 **Ada Castells**
Amb Pere
Gimferrer

Eliade sagrat i profà

**Fragmenta
Editorial
publica un dels
textos
fonamentals
del pensador
romanès**

Kaweco
LICENCE TO WRITE
GERMANY SINCE 1881

KAWECO LILIPUT
La petita gran elegància

Distribuït per:
ZYX IDEAS
Tel. 93 210 45 45
zyxideas@zyxideas.com
www.zyxideas.com

Eliade, l'home i el cosmos

DAVID CASTILLO coordinador

editorial

Pocs mesos després que Viena publicqués l'única novel·la de Mircea Eliade, *Maitreyi o La nit bengalina*, Fragmenta Editorial presenta *El sagrat i el profà*, un dels textos fonamentals del pensador i escriptor romanès. Després d'estudiar a Bucarest, Itàlia i l'Índia –on forjaria gran part del seu imaginari–, Eliade es traslladaria a Londres i Lisboa abans d'instal·lar-se a París el 1945, on esdevindria un dels especialistes més importants de la modernitat en història de les religions. El 1956 arribaria a Chicago, destí dels darrers trenta anys de la seva trajectòria.

És un esdeveniment per a la cultura catalana la traducció que Julia Argemí ha fet d'*El sagrat i el profà*. Per aquest motiu hem volgut destacar un fragment llarg del pròleg de Vicenç Mateu, que és una magnífica introducció a l'obra d'Eliade. Mateu traça un recorregut on incideix fins i tot en els

seus mètodes d'estudi, per exemple en el sistema que passa per un estadi prereflexiu i acostuma a ser holístic, orgànic i dialèctic: "El seu projecte pot

Eliade arriba en català per dos llibres ARXIU

contemplant-se com l'esforç per desvelar les estructures fonamentals de la vida religiosa que sovint romanen ocultes o es manifesten de múltiples i variades formes sota condicions històriques diverses."

Tant si interessa el tema com no, el lector –com passa en el cas de Jung, amb qui va tenir contacte– sempre queda atrapat en la xarxa d'Eliade, a qui hem de considerar també un escriptor de talent. Posant sempre en contacte els comportaments ancestrals amb els quotidians, els "mítics" amb els quotidians o vulgars, Eliade busca els punts de confluència entre les relacions i la sociologia i les altres humanitats, oferint-nos un fresc científic, però mai positivista. Accessibles, els seus textos ens fan partícips de les seves idees i intuïcions. De la recerca, sintetitza, proposa i genera pensament i, alhora, creativitat.

El sagrat i el profà és un llibre grandios també per la seva ductilitat, eficàcia i transparència.

La història de les religions és aquí una història de l'home espiritual, que s'interroga, estudia i no es queda en la superficialitat. En qualsevol cas, la lectura d'Eliade és sempre apassionant. *

MOTELBARSTOW

RAFAEL VALLBONA

Acta Brecht

Avui necessitem tant Brecht com aquella colla que volien ser escriptors el necessitaven a finals dels setanta. Ara i llavors, dues expressions històriques idèntiques del mateix naufragi, dos moments sense rumb ni cívic ni polític que es troben interpellats en la literatura de l'alemany. Llavors va ser Feliu Formosa qui va atiar tantes incerteses comunes amb aquella esplèndida *Aula Brecht* (1977-1983). En la intimitat d'una formació desendregada però contundent havíem llegit *Les elegies de Buckow* (Edicions 62) que ell mateix havia traduït: "Ni el Diluvi / no durà eternament. / De sobte van passar / les agües negres. / Ben pòques, tanmateix, / han durat més"; però no va ser fins que vam assistir a la seva classe magistral que vam entendre el valor de l'artista per desemmascarar les nafres de la societat.

La immersió va ser brutal. La gosadia de portar l'espectacle a una aula dels Hermanos on gairebé tots havíem estudiat va provocar un vertigen històric insuperable. No era només aquella poesia com un discurs de moral política, era la rebel·lia que aixecava cada vers entre un públic que seia als mateixos pupitres on anys abans havíem estudiat vides de sants i les *leyes funda-*

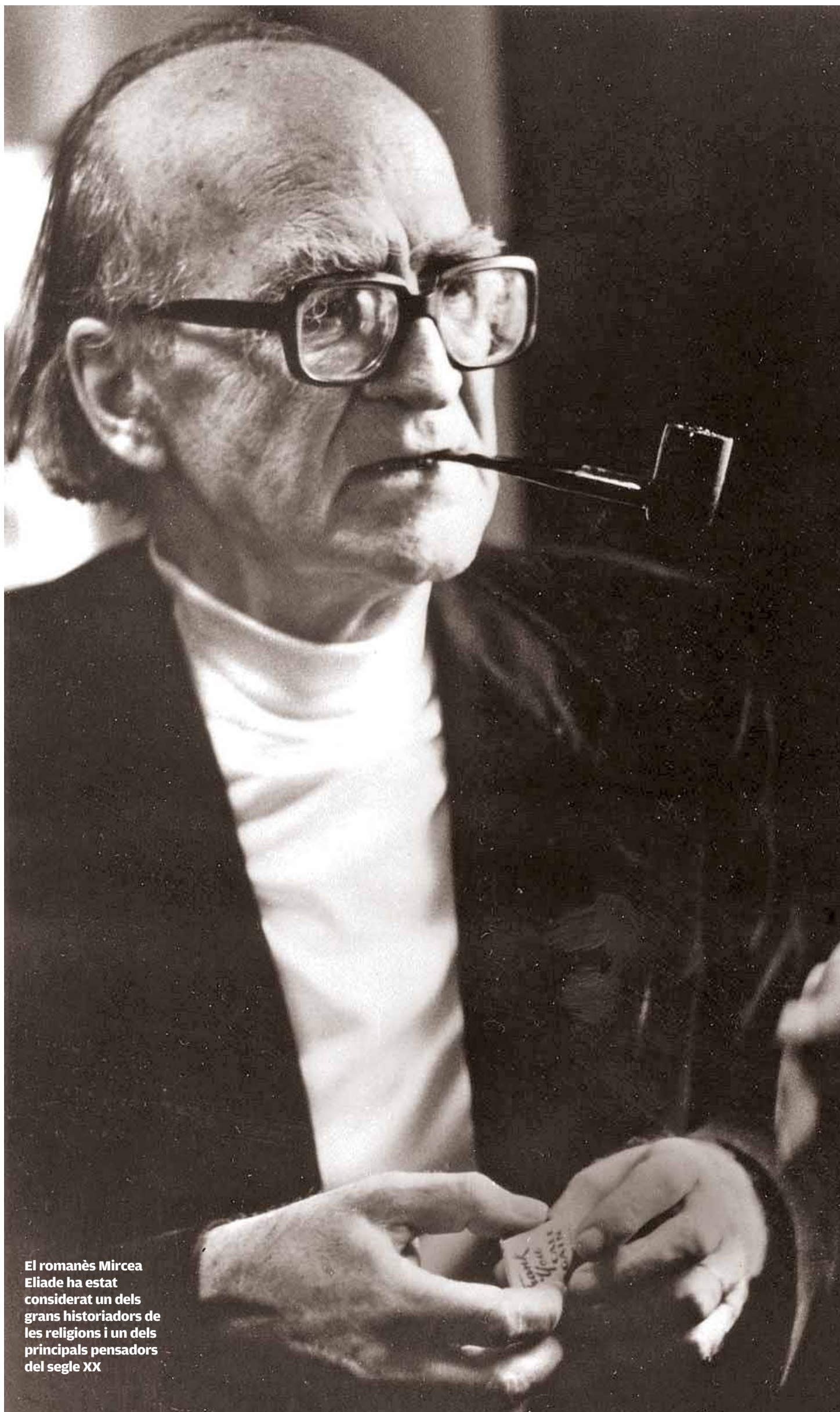
mentales del estado. Dient implacablement Bertolt Brecht –mai no he sentit a ningú dir amb tant de sentit un poema–, Feliu Formosa va transformar l'obra del bavarès en un clam bell, intel·ligent i unànime contra l'estúpida col·lectiva que s'imposava a poc a poc en una societat estabornida per la sobtada il·lusió política d'una transició cap al no-res.

Trenta-cinc anys després, havent arribat al final del camí on ens va portar aquell engany col·lectiu, ja no ens queda res més que la contundent poesia de Brecht. Ni el benestar promès, ni la política com a bé comú, ni l'honestat democràtica, ni un autogovern extenuat per la inepta gestió d'uns i altres. Res. Els grans homes ens han empenyorat fins i tot la gosadia, els somnis. Ens queda Brecht, de nou traduït per Formosa a *Poemes i cançons* (Edicions 62), que va conformar l'espectacle *Hola Brecht*; un renovat exercici de consciència. "Els grans homes diuen moltes coses estúpides / consideren estúpida la gent / i la gent no diu res i els deixa fer / i així el temps va corrent." El 12 de novembre del 1998 en Feliu en va dedicar un exemplar a la meua filla: l'art interpel·la totes les generacions d'una societat. Avui l'hem de tornar a escoltar. *

SENYORRUC

GUILLEM CIFRÉ

El romanès Mircea Eliade ha estat considerat un dels grans historiadors de les religions i un dels principals pensadors del segle XX

Mircea Eliade (1907-1986) ha estat un dels grans historiadors de les religions del segle XX. De curiositat universal i voluntat infatigable, Eliade va escriure milers de pàgines en la seva doble vessant d'estudis del fenomen religiós i d'autor literari. Exiliat perpetu, l'origen romanès d'Eliade va marcar el seu camí en la vida i el féu testimoni de primera mà de la força de les circumstàncies històriques. Es pot ben dir que la seva biografia reflecteix fidelment les principals convulsions del segle. Però no va ser fins als anys seixanta, ja a la universitat de Chicago, que la figura d'Eliade va arribar a la seva màxima influència. A Occident eren temps d'obertura a altres horitzons, de contestació i de rebel·lia, i Eliade hi va fer el seu paper.

En les dues dècades següents, l'obra mateixa d'Eliade fou objecte de revisió crítica, de discussió i d'estudi. Eliade esdevingué una celebritat més enllà de l'àmbit acadèmic, si bé –segons els seus estudiants– sempre va mantenir una actitud de modèstia i humilitat intel·lectual. En els darrers temps, però, una circumstància de naturalesa política ha vingut a enterbolir el treball acadèmic de l'autor. El fet d'haver-se mostrat inequívocament proper a la Guàrdia de Ferro en certs moments de la seva vida ha estat interpretat per alguns com la clau d'un dissimulat però latent antisemitisme present al llarg de la seva obra.

En qualsevol cas, el treball d'Eliade és sens dubte un referent indiscutible en l'àmbit de la història de les religions. Hi ocupa un lloc principal i sovint polèmic. Per alguns, Eliade és determinant en la configuració de la història de les religions com a disciplina autònoma; altres, al contrari, perceben la seva influència com a clarament negativa. D'un temps ençà, l'obra d'Eliade ha estat parcialment desconsiderada per alguns, en especial en acusar-lo de manca de rigor metodològic i d'un ex-

Avançament editorial

MIRCEA ELIADE

Invitació a la lectura

cés de generalització no sempre prou fonamentada. Malgrat tot, i després d'anys de relatiu oblit, l'obra de Mircea Eliade sembla que recupera interès i que esdevé un clàssic. Els seus defensors han sabut aportar relectures dels seus treballs que relativitzen l'impacte de les crítiques. La moderna filosofia de la ciència ha ofert també un nou marc teòric que permet deixar de banda certes desqualificacions.

No obstant això, la disputa al voltant d'Eliade no està tançada. Mentre que alguns fan una crida a la fi de l'era d'Eliade –per poder construir sobre el seu fracàs una nova història de les religions–, altres continuen trobant, tot i acceptar les seves limitacions, un terreny ampli suficientment compartit entre detractors i defensors del seu treball. En qualsevol cas, sembla obrir-se pas entre els estudiosos un cert consens respecte al retorn de la filosofia en l'estudi del fet religiós. I des d'aquest enfocament, Eliade retorna a la plena actualitat. Eliade pot i vol ser moltes coses alhora –pren Goethe com a model–, però abans que res, si hom se centra en els seus treballs de més volada especulativa, podríem contemplar la tasca de l'autor des del prisma de la filosofia, des d'una voluntat de fer filosòfica que no solament pretén la contemplació de la realitat, sinó que aspira a la seva transformació, segons la coneguda fórmula. [...]

Val a dir que la història de les religions es mou entre els extrems que van de l'aridesa estèril de l'exhaustiva documentació empírica que limita la possibilitat del vol teòric a la més lliure especulació filosòfica amb un discutible fonament en la realitat. Sense menystenir la importància del rigor acadèmic, hom pot pensar que en la història de les religions –o entre els seus membres destacats– hi ha molta història, sociologia o reflexió metodològica, però molt poc de religió. No és el cas d'Eliade; tal volta sigui aquest un dels seus principals mèrits. Tot llegint Eliade, hom pren immediata-

Us oferim un fragment de la introducció de Vicenç Mateu a 'El sagrat i el profà', que Fragmenta presenta en traducció de Julia Argemí

El llibre vol ser una introducció general a la història de les religions

ment consciència del poder del sagrat, d'un poder extraordinari que es considerava ja absent.

[...]El sistema d'Eliade es mou sovint en un estadi pre-reflexiu i acostuma a ser holístic, orgànic i dialèctic. El seu projecte pot contemplar-se com l'esforç per desvelar les estructures fonamentals de la vida religiosa que sovint romanen ocultes o es manifesten de múltiples i variades formes sota condicions històriques diverses. [...]

Hi ha qui afirma que l'enfocament d'Eliade és postmodern *avant la lettre*. En temps de do-

mini històric i materialista, Eliade –i alguns altres– s'atreïren a discrepar del pensament dominant. Mogut possiblement per la seva circumstància històrica i personal, el romanès va avançar la necessitat d'un nou paradigma en les ciències humanes i, en general, en la visió del món. El seu projecte fou realment molt ambiciós, perquè el seu abast no es limita al camp teòric –tal com dèiem abans–, sinó que proposa en realitat un programa d'acció de renovació de la modernitat occidental que passaria inexorablement per la reobertura de l'accés al sagrat. És a dir, per la recuperació anamnèstica d'un coneixement perdut o potser oblidat, latent en qualsevol cas i, per tant, encara possible. De fet, Eliade reivindica el sentit pràctic de les bones teories; el seu pensament s'orienta a l'acció transformadora, no en té prou amb la contemplació acadèmica o erudita de la realitat.

Viatge al propi centre

Si contemplem el camí de Mircea Eliade, constatarem que sembla repetir el destí d'Ulisses, la necessitat de viatjar lluny per tornar a casa, i trobar aleshores, després d'un llarg viatge, el propi centre, la idea de centre és fonamental en la filosofia de l'autor. [...] El viatge d'Eliade arrenca amb la seva educació en la tradició ortodoxa, tot i que el jove Eliade no és especialment religiós. En la seva evolució personal, un cristianisme de la voluntat, seguidor d'un Crist heroic, sembla succeir a un primer agnosticisme. Un moment important, sovint no prou destacat, és la seva estada a Itàlia, on l'estudiant de filosofia de la Universitat de Bucarest arriba per completar la seva formació, centrant-se en la filosofia del Renaixement, de Ficino a Bruno. Gràcies a un mecenatge, Eliade partirà tot seguit a l'Índia a buscar, sobretot, el perfeccionament personal a través de la voluntat i el control màgic. Allí romandrà tres anys. S'estarà primer a Calcuta, on estudia-

rà amb Dasgupta, i després a Rishikesh, al llindar de l'Himàlaia, on passarà els últims sis mesos indis sota la tutela del Swami Shivananda. Eliade diu conèixer allà per primer cop la potència del sagrat, i també la religió arcaica, i diu descobrir sobretot –i aquesta serà una trobada decisiva i fonamental– la seva pròpia tradició en la religiositat dels pagesos indis. En aquell subcontinent l'escriptor fa el descobriment d'una religiositat ancestral preària que s'estendria des del Ganges fins a la conca mediterrània, abastant tot el territori dels Balcans. Sobre aquest sòcol religiós primitiu i compartit s'hauria bastit al llarg del temps el cristianisme propi dels pagesos del sud-est d'Europa, edificat sobre mites anteriors dels pobles de l'Europa central. El tret distintiu d'aquesta variant del cristianisme seria la importància donada als aspectes cíclics de repetició i renovació tan propers a la seva caracterització de les religions, que troba en la religiositat arcaica el seu model i referent. Eliade el batejarà amb el suggerent nom de cristianisme còsmic, en clara oposició al que es podria anomenar cristianisme històric, molt més lligat al fet temporal i a la irrupció plena del diví en un moment concret i únic de la història. [...]

Nostàlgia del Paradís

[...] Eliade passa d'afirmar l'absència del sagrat en la realitat contemporània a postular-ne l'ocultació i l'oblit. L'ésser humà és un *homo religiosus*, i a més –i com a conseqüència d'això–, el mite roman sempre, encara que degradat i dissimulat, en el món modern. Però el religiós continua sent-hi, en nombrosos i diversos àmbits: en primer lloc, en l'ésser humà, en el terreny inconscient, amb tot el que això suposa en la determinació d'un comportament, tant individual com social, però també en els grans relats polítics –el cas del comunisme és paradigmàtic–, en l'organització social, en les institucions civils, en les

arts i en la literatura, en les celebracions i en els aniversaris de tota mena, en el cicle anual quotidià, en definitiva. L'ésser humà és un ésser de paraules, un ésser que precisa de narracions i que pot arribar a morir si no pot gaudir del relat que ofereix significació; que requereix viure en un món que tingui sentit, el sentit que dona la gramàtica i que fixa els límits del món. [...]

'El sagrat i el profà'

[...] *El sagrat i el profà* vol ser una introducció general a la història de les religions, una expressió que Eliade empra gairebé com a sinònima de fenomenologia. Eliade vol presentar les dimensions específiques de l'experiència religiosa i, alhora, posar en relleu les seves diferències amb l'experiència profana del món. [...] L'autor planteja l'interrogant de fins a quin punt el profà pot convertir-se en sagrat, de fins a quin punt una existència secularitzada pot esdevenir el punt de partida d'un nou tipus de religió. S'ho pregunta, d'una banda, des de la percepció d'una realitat aparentment dessacralitzada, on el sagrat roman potser arreu, si bé degradat, camuflat i ocult, i, de l'altra, des de la creença cada cop més present de considerar el sagrat com a estructura de la consciència.

Eliade avança aleshores tres alternatives possibles, ja més o menys presents en grau de temptativa: en primer lloc, la identificació sagrat/profà en una mena de *coincidentia oppositorum* –representada per la teologia de la mort de Déu–; en segon lloc, la distinció entre religions constituïdes –potser "cansades"– i la religiositat natural de l'home; i, en tercer lloc, la negació del cristianisme com a religió, per a qui no valdria la caracterització religiosa centrada en l'oposició sagrat/profà deduïda de l'horitzó de la religiositat arcaica, i que s'hauria de pensar com un nou començament en el camí de l'aventura humana. *